

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Городиловської Марії Тарасівни

“Імміграційні акти Конгресу США

в кодовому, інформаційному та культурному вимірах

(лінгвосеміотична інтерпретація)”,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 “Гуманітарні науки” за спеціальністю 035 “Філологія”

Проблематика на стику мовознавства та юриспруденції, зокрема, дослідження жанрів і дискурсів правової та законодавчої сфер посідають чільне місце в сучасній лінгвістиці завдяки їхній ролі у розкритті особливостей важливих соціальних процесів у невід’ємній взаємодії з мовними чинниками. У цьому контексті дисертація М.Т. Городиловської є, без сумніву, *актуальною* працею, що пропонує новий погляд на характеристики такого інституційно-законодавчого жанру як імміграційний акт Конгресу США. Дослідження ґрунтується на трактуванні імміграційного акту як вербального жанру-знаку, інтерпретація якого має три виміри – кодовий, інформаційний та культурний, які і стали предметом аналізу у дисертації. *Наукова новизна* роботи визначається застосуванням лінгвосеміотичного підходу до аналізу та, як наслідок, оприявленням семіотичного виміру жанрів, який дотепер обмежено привертав увагу лінгвістів. У своїй дисертації М.Т. Городиловська додає до трьох відомих жанрових вимірів четвертий, лінгвосеміотичний, і, отже, розширює традиційне трактування жанрів як триєдиних соціокомунікативних, соціокогнітивних та формально-мовних феноменів. *Теоретичний внесок*, який зроблено у рецензованій дисертації, полягає у побудові лінгвосеміотичної моделі жанрового аналізу, яку можна поширити на дослідження інших інституційних жанрів, а її *практична цінність* забезпечується можливістю застосування отриманих результатів у викладанні університетських курсів англійської мови. Обраний напрям дослідження успішно продовжує традиції семіотичного осягнення мовних явищ, закладеного у працях наукового керівника дисертантки, провідної української дослідниці у галузі лінгвосеміотики, доктора філологічних наук, професора Н.І. Андрейчук. Загалом дисертація М.Т. Городиловської – цілком завершена, актуальна і глибока за змістом наукова праця, що має очевидно наявну і значну наукову новизну і робить теоретико-методологічний внесок у сучасну лінгвістичну генологію.

Віддаючи належне головним аспектам дисертації, слід зазначити й інші позитивні риси здійсненого дослідження, передусім високий рівень обізнаності його авторки з теоретичним контекстом та добре володіння нею належною поняттєво-категоріальною базою і методологічним інструментарієм. Аналіз проведено на значній за обсягом і ретельно зібраній *джерельній базі* (яку представлено у додатках), що забезпечило високий ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. У праці застосовано загальнонаукові та лінгвістичні *методи* дослідження, адекватні його цілям а також програмне забезпечення, на основі якого було здійснено ефективний контент-аналіз. *Структура* праці, що складається з п'яти розділів, висновків і списку використаних джерел, добре демонструє логіку здійсненого наукового пошуку.

Особливо слід відзначити *стиль викладу* матеріалу, логічний, чіткий виважений та водночас інтелектуальний, що викликає зацікавленість розглядуваною проблематикою і не вимагає значних рецептивних зусиль з боку читача. Мова дисертації відповідає усім вимогам, що висуваються до текстів наукових праць в Україні, а її технічне оформлення – майже бездоганне.

За темою дисертації *опубліковано* 5 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, та 1 стаття в іноземному виданні. Результати проведеного дослідження апробовано на 9 конференціях (6 українських та 3 міжнародних).

При детальному аналізі дисертаційної роботи порушень *академічної доброчесності* (академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації) не виявлено. Дисертаційне дослідження містить усі посилання на згадані у тексті роботи джерела, які належно оформлено. Дисертантка надала повну та достовірну інформацію про результати своєї наукової діяльності та використала адекватні методи дослідження, що дає змогу зробити висновок про дотримання нею принципів академічної доброчесності.

Разом з тим, як і кожне глибоке та цікаве дослідження, дисертаційна праця М.Т. Городиловської викликає певні зауваження переважно дискусійного характеру, які подано нижче у вигляді списку.

1. Мету дисертації сформульовано як “осягнення особливостей соціальної реальності імміграції в США крізь призму кодового, інформаційного та культурного вимірів знакодії імміграційних актів, які прийняв Конгрес США” (с. 21). Виникає питання, чи доречно згадувати про особливості соціальної реальності на початку формулювання мети саме у мовознавчій роботі?

Видається, що слід було почати з лінгвосеміотичних аспектів з урахуванням того, що робота виконується у галузі лінгвістики.

2. Грунтуючись на праці Дорди (2011), авторка говорить про мету законодавчого дискурсу – встановлення норм поведінки для регулювання соціальних відносин (с. 37). Слід зазначити, що вираз “мета дискурсу” часто використовується у працях українських лінгвістів та мовознавців сусідніх країн, хоча англомовні науковці його майже не вживають. В сучасному розумінні дискурс – це *language in use*, мовлення у сукупності усіх його аспектів, що породжується у певних контекстах (на відміну від жанрів, які виникають у комунікативних ситуаціях). Дискурси транслують певні смисли та відбивають комунікативні практики, притаманні різним спільнотам або сферам життя, але чи можемо ми сказати, що вони мають цілі (знову-таки на відміну від жанрів, для яких комунікативна мета є критеріальною ознакою)? Яку мету, приміром, має спортивний дискурс? І чи саме законодавчий дискурс (а не його суб’єкти) встановлюють норми соціальної поведінки? Можливо, він як мовлення у широкому сенсі передусім виконує комунікативну функцію, забезпечує інформаційні процеси, тобто транслує ідеї, норми, принципи, узагальнює комунікативні інтенції? Можна порекомендувати М.Т. Городиловській – безперечно, вдумливого, глибокого науковцю – замислитись над цими питаннями.

3. У дисертації зроблено огляд поняття “жанр” з опертям на два методологічних підходи: соціориторичний (чи соціокомунікативний), який домінує у сучасній генології, та лінгвосеміотичний, який фактично розробляється у рецензованій дисертації. З огляду на особливу роль соціокомунікативного підходу в сучасному жанрознавстві хотілось би побачити у праці відповідну характеристику (хоча б зовсім стисло) жанру імміграційного акту: яка провідна мета цього жанру, хто його адресант та адресат, як організована його семантика, як структуруються тексти жанру, які він має міжжанрові зв’язки і т.д. Також можна було б висвітлити когнітивний та концептологічний підходи до визначення й аналізу жанрів (Годісь 2019; Дементьев 2010; Литвиненко 2011), оскільки виокремлення жанрових концептів певною мірою корелює з кодовим виміром жанру імміграційного акту, розглянутим у дисертації.

4. Для сучасного наукового дискурсу характерне широке використання візуальних засобів. З огляду на цю тенденцію хотілось би побачити візуалізацію лінгвосеміотичної моделі жанру імміграційного акту у тексті праці, адже це б наочно узагальнило значний науковий доробок авторки.

Ці зауваження і побажання, однак, не суперечать позитивній оцінці дисертації. Як вже зазначалося вище, дисертаційна робота М.Т. Городиловської є оригінальним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке логічно та аргументовано представляє нові наукові результати, що в сукупності є вагомими для подальшого розвитку лінгвістичної генології. Дисертація М.Т. Городиловської на тему: “Імміграційні акти Конгресу США в кодовому, інформаційному та культурному вимірах (лінгвoseміотична інтерпретація)” відповідає галузі знань 03 “Гуманітарні науки” та спеціальності 035 “Філологія” і вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, і є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. Її авторка – Городиловська Марія Тарасівна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 03 “Гуманітарні науки” за спеціальністю 035 “Філологія”.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Тетяна ЯХОНТОВА